

АЙМАҚТАРДАҒЫ

ОҒАРЫ ОҚУ ОРНЫ ТҮЛЕКТЕРІНІН

ЖҰМЫСҚА ОРНАЛАСУ

СТРАТЕГИЯСЫ:

салыстырмалы талдау және бағалау

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

А.Б. Сәрсенова

АЙМАҚТАРДАҒЫ
ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРНЫ ТҮЛЕКТЕРІНІҢ
ЖҰМЫСҚА ОРНАЛАСУ СТРАТЕГИЯСЫ:
САЛЫСТЫРМАЛЫ ТАЛДАУ
ЖӘНЕ БАҒАЛАУ

Монография

Алматы
«Қазак университеті»
2022

ӘОЖ 331.4 (035.3)

КБЖ 65.242

С 28

*Баспаға әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті
Ғылыми кеңесі (№ 6 хаттама 26 қаңтар 2022 ж.)
және Редакциялық баспа кеңесінің
шешімімен ұсынылған (№ 1 хаттама 9 қазан 2021 ж.)*

Пікір жазғандар:

әлеуметтану ғылымдарының кандидаты, профессор **Н.И. Ляпбаева**
социология ғылымдарының докторы, профессор **М.С. Садырова**
социология ғылымдарының кандидаты **С.А. Амитов**

Сарсенова А.Б.

С 28 Аймақтардағы жоғары оқу орны түлектерінің жұмысқа орналасу стратегиясы: салыстырмалы талдау және бағалау: монография / А.Б. Сарсенова. – Алматы: Қазақ университеті, 2022. – 181 б.

ISBN 978-601-04-5844-4

Монографияда Қазақстан жоғары оқу орны түлектерінің жұмысқа орналасуына жәрдемдесу тәжірибелеріне талдау жасалған. Жұмыссыздық пен жұмысқа орналасу мәселесі тек Қазақстан ғана емес, сонымен қатар әлемдік деңгейдегі мәселе болғандықтан монографияда озық елдер тәжірибесіндегі жастардың жұмыспен қамтылу мәселесі талданған. Республика деңгейінде жастарды жұмыспен қамту саласындағы заңнамалық, нормативтік актілерге шолу жасалып, осы мәселені мемлекеттік реттеу механизмдері қарастырылған. Жоғары оқу орындарының (ЖОО) қазіргі еңбек нарығындағы жұмыс берушілермен өзара қарым-қатынасын басқару мәселелері ашылады; ЖОО түлектерінің еңбек нарығындағы қазіргі жағдайы сипатталады. Аймақтық аспектіде зерттеу нәтижелері бойынша жоғары оқу орындары түлектерінің еңбек нарығындағы жұмысқа орналасу стратегиялары анықталған.

Монография оқытушыларға, ғылыми қызметкерлерге, магистранттарға, студенттерге, сондай-ақ түлектерді жұмысқа орналастыруға жәрдемдесу қызметтерінің мамандарына арналған.

ӘОЖ 331.4 (035.3)

КБЖ 65.242

ISBN 978-601-04-5844-4

© Сарсенова А.Б., 2022

© Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, 2022

|| МАЗМҰНЫ

КІРІСПЕ.....	4
1. ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРНЫ ТҮЛЕКТЕРІНІҢ ЖҰМЫСҚА ОРНАЛАСУЫН ЗЕРТТЕУДІҢ ТЕОРИЯЛЫҚ-ӘДІСТЕМЕЛІК НЕГІЗДЕРІ.....	10
1.1. Жұмысқа орналасу мәселелерін жастар еңбек нарығы тұрғысынан теориялық-әдістемелік талдау.....	10
1.2. ЖОО түлектерін жұмысқа орналастыру жүйесін құрудың халықаралық тәжірибесі.....	37
1.3. Аймақтық еңбек нарығы мен ресурстарының әлеуметтік-экономикалық ерекшеліктері.....	60
2. ЖАСТАРДЫҢ ЖҰМЫСҚА ОРНАЛАСУЫНДАҒЫ ӘЛЕУМЕТТІК БАЙЛАНЫСТАР МЕН МЕМЛЕКЕТТІҢ РӨЛІ.....	85
2.1. Жастардың жұмыс іздеудегі және жұмысқа орналасуындағы ресми және бейресми ресурстардың алатын орны.....	85
2.2. Жастардың жұмысбастылығын мемлекеттік реттеу механизмдері.....	101
3. ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРНЫ ТҮЛЕКТЕРІНІҢ ЖҰМЫСҚА ОРНАЛАСУ СТРАТЕГИЯЛАРЫН АЙМАҚТЫҚ САЛЫСТЫРМАЛЫ ТАЛДАУ.....	111
3.1. Зерттеу әдістемесі мен мәліметтерді жинау негіздемесі.....	111
3.2. Алматы қаласы мен Алматы облысы мысалында түлектердің жұмысқа орналасу стратегиялары (әлеуметтанулық зерттеу нәтижелері бойынша).....	116
3.3. Жас мамандардың жұмысқа орналасу мәселесі бойынша жұмыс беруші эксперттердің пікірлерін бағалау.....	144
3.4. Жоғары оқу орны түлектерінің жұмысқа орналасуындағы басқару жүйесін жетілдіру бағыттары.....	159
ҚОРЫТЫНДЫ.....	163
ӘДЕБИЕТТЕР.....	169

КІРІСПЕ

Қазақстан қоғамы экономиканың нарық үлгісіне өтуі экономика құрылымының өзгеруіне, ұйымдардың, кәсіпорындардың және компаниялардың кадрлық әлеуетін қалыптастыру механизмдеріндегі әлеуметтік-экономикалық және демографиялық алшақтыққа алып келді. Қоғамның өзгеру жағдайы халықтың барлық тобына, әсіресе жас мамандардың жұмысбастылығына әсер етті. Еңбек нарығы субъектілерінен жаңаша ойлау мен өзін және қоршаған әлемді бағалаудың жаңа жүйесі, әртүрлі мінез-құлық стратегияларының тиімділігі қажет болды. Еңбек нарығы қарқынды дамып келе жатқанымен, жоғары оқу орындары теориялық сипаттағы білім беретін дәстүрлі әлеуметтік институт болып қала берді. Жоғары оқу орындарының түлектері жылдан-жылға өз бетінше бастапқы жұмыс орнын іздеуге байланысты қиындықтарға тап болып, басым көпшілігі оған дайын болмай жатады. Осылайша, біртіндеп, бірақ тұрақты түрде университеттер мен жұмыс берушілер арасында алшақтық орнады және қазіргі уақытта көптеген қазақстандық жоғары оқу орындар үшін бұл ауқымды мәселеге айналды, себебі әлеуметтік-мәдени институт ретінде жоғары оқу орындарының қызмет ету мазмұнын жаңарту процесі, білім беру бағдарламаларын өндіріс, бизнес және қоғамның заманауи қажеттіліктеріне сәйкестендіру өте баяу жүзеге асып жатыр. Жастардың қазіргі заман еңбек нарығы талаптарына кәсіби сапаларының сәйкес келмеуі, әсіресе жас мамандар әлеуметтік тобының жұмысқа орналасуына қиындық туғызуда.

Қазіргі таңда әлеуметтік-экономикалық және әлеуметтік-мәдени өзгеру жағдайында табысты жұмысқа орналасу үшін жаңа мінез-құлық стратегияларын меңгеруді көздейтін жастардың кәсіби әлеуметтену процесі ерекше маңызға ие.

Жұмысқа орналасу жағдайындағы өзгерістер түлектердің жұмысқа тұруға деген ұмтылыс деңгейінің өсуіне ғана емес, сондай-ақ жұмыс берушілердің үміткерлерге қоятын талаптарының

Ғылыми басылым

Сарсенова Асель Бериковна

**АЙМАҚТАРДАҒЫ
ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРНЫ ТҮЛЕКТЕРІНІҢ
ЖҰМЫСҚА ОРНАЛАСУ СТРАТЕГИЯСЫ:
САЛЫСТЫРМАЛЫ ТАЛДАУ
ЖӘНЕ БАҒАЛАУ**

Монография

Редакторы *Қ. Ибралимова*
Компьютерде беттеген
Ғ.Ш. Қалиева
және мұқабасын көркемдеген *www.frankzlatiev.com*
Мұқабаны безендірудегі сурет *www.frankzlatiev.com*
сайтынан алынды.

ИБ № 15205

Басуға 29.12.2022 жылғы қол қойылды. Пішімі 60x84 1/16.
Басуға 10,875 б.т. Офсетті қағаз. Сандық басылым. Тапсырыс № 13146.
Таралымы 30 дана. Бағасы келісімді.
Әл-Фараби атындағы Қазак ұлттық университетінің
«Қазак университеті» баспа үйі.
050040, Алматы қаласы, әл-Фараби даңқтылы.

«Қазак университеті» баспа үйі баспаханасында басылды.